

Miejsca pamięci Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” – Inspektoratu Chełmskiego „WiN” Stowarzyszenia Społeczno – Kombatanckiego (5)

Jan Paszkiewicz

Pomalowany na biało pomnik na płycie nagrobnej – w oryginalnej formie obelisku – usytuowany jest (jako trzeci) po lewej stronie alejki głównej (?), wiodącej od strony kościoła par. p.w. Św. Stanisława i Niepokalanego

Serca NMP. W górnej, pionowej jego części wykuto krzyż i owalny otwór – zapewne z przeznaczeniem na fotografię zmarłego. Poniżej, na prostokątnej podstawie, widniej enigmatycznej treści inskrypcja: „ś. ~~z~~p.// ZYGMUNT// URBAŃSKI// prz. lat 30// zm. śmiercią tragiczną// dn. 22. VII. 1945 r.// Pokój Jego Duszy”.

Pomnik nagrobny ppor. Zygmunta Urbańskiego ps. „Iskra” na cmentarzu parafialnym w Rudzie-Hucie pow. chełmski (odnowiony w 2002 r.).

W 2002 r. pomnik został odnowiony dzięki osobistym staraniom śp. por./kpt. Stanisława Kaszczuka ps. „Daleki”, ówczesnego Sekretarza Zarządu Inspektoratu, zamieszkałego (i zmarłego później) w Woli Uhruskiej pow. włodawski – ze środków finansowych zaoszczędzonych poniekąd z dotacji Obszaru Wschodniego, ZG i Uds.KiOR na tablicę pamiątkową w kościele (i odnowienie płyt nagrobnych „Dzika” i „Litwina” na cmentarzu par.) w Wojsławicach oraz środków własnych Inspektoratu i samego inicjatora tego przedsięwzięcia. U dołu części pionowej obelisku umieszczono wówczas metalowy odlew Krzyża WiN, zaś u jego podstawy tablicę z czarnego granitu – wykonaną w prowadzącym prace renowacyjne zakładzie miejscowym Usługi Lastrykarsko-Kamieniarskie Mieczysław Panasiuk – z inskrypcją: „Por. ZYGMUNT URBAŃSKI ps. ISKRA// d-ca oddz. partyzanckiego RO [Ruch Oporu] AK-WiN [właściwie DSZ] Rejonu II [Żmudź-Turka-Świerże]// Obwód chełmski majora „Jaremy” [Bolesława Flisiuka ps.ps. Sławuta, Wit, Zawisza; w istocie w okresie I 1943 – II 1944 był w stopniu kpt. z-cą Inspektora Rejonowego „Chełm” AK, następnie do I 1945 komendantem obwodu włodawskiego AK; od wiosny 1944 r. współorganizatorem oddziału partyzanckiego i jednocześnie jego formalnym d-cą; przy końcu 1944 r. aresztowany pod przybranym nazwiskiem i zwolniony w poł. I 1945 r. – po czym wyjechał do Bydgoszczy i na Pomorze Zach.]// zg. w walce przeciwko funkcjonariuszom// włodawskiego UB w Uhrusku 22.VII.1945”. W protokołach Inspektoratu występuje natomiast kontrowersyjna informacja jakoby „Iskra” był podkomendnym Mieczysława Niedzielskiego ps. „Grot”.

Zwięzłą informację o naszym bohaterze podał ostatnio Dominik Panasiuk w „Zarysie dziejów polskiej konspiracji na terenie Rudy-Huty i okolic w okresie okupacji niemieckiej 1939-1944” („Rocznik Chełmski”, t. 17, Chełm 2013, przypis 39. na s. 226), który też udostępnił mi pomieszczoną w tekście fotografię Z. Urbańskiego. Píše, iż „(...) ur. 30 III 1914 r. w Rudzie (gm. Świerże). Przed wojną żołnierz WP. Brak informacji na temat jego udziału we wrześniu 1939 roku. Podczas okupacji niemieckiej w OZ [Organizacji Zbrojnej], potem w AK, gdzie był zastępcą komendanta rejonu II, podporucznik. Dowódca oddziału specjalnego oraz jednocześnie zastępca komendanta rejonu II (Świerże-Bukowa) [ppor. Józefa Drzymały ps. „Karol”] w strukturze AK-DSZ”.

Według źródeł ubeckich oddział zbrojny „Iskry” składał się w większości z dezertów oraz dysponował placówkami w Świerżach, Stawie, Krzywiczkach i Bukowie. Z jego strukturą

konspiracyjną związany był skądinąd m.in. Stanisław Albiniak ps. „Ryszard” – od jesieni do końca 1945 r. żołnierz „Młota”, ujawniony w 1947 r., zamieszkały po 1956 r. w Okopach gm. Dorohusk i pochowany na cmentarzu par. w Świerżach. Utworzony przez „Iskrę” oddział funkcjonował w okresie XII 1944 – VII 1945 r. na obszarze pn.-wsch. gmin pow. chełmskiego oraz przyległych doń miejscowości pow. włodawskiego, gdzie struktury podziemia były dobrze zorganizowane, jako jedyny wówczas z podległych komendzie obwodu chełmskiego. Liczył ok. 30-50 żołnierzy, natomiast dowodzony później (do III 1947 r.) przez ppor. Mariana Wołosiuksa ps. „Łobuz” nie przekraczał już stanu osobowego 10-20 osób.

* * *

Analogiczną jak S. Kaszczuk inicjatywą wykazał się w 1997 r. inny działacz społeczny Inspektoratu – ur. w 1927 r. w Barakach gm. Sienica pow. krasnostawski Jan Madejewski, związany konspiracyjnie od 1943 r. z zamojskim oddziałem Józefa Śmiecha ps. „Ciąg” ze Skierbieszowa pod ps. „Miś”, od IV 1946 do III 1947 żołnierz oddziału „Młota: o ps. „Szabla” – „Szabela” – „Szabelka”, zamieszkały później i zmarły w 2003 r. w Bończy gm. Kraśniczyn pow. krasnostawski. Był inicjatorem upamiętnienia – ze środków UG Kraśniczyn – miejsca pochówku w centralnej części (od północnej strony) cmentarza par. w Bończy dwóch (pochodzących z za Buga, o imionach Czesław i Władysław?) NN żołnierzy WiN, którzy w bliżej nieznanych okolicznościach zostali zamordowani przez „bandytów”, a raczej polegli z rąk funkcjonariuszy UB w Rakolupach gm. Leśniowice pow. chełmski (?). Na skromnej płycie nagrobnej widnieją tam napis: „Żołnierze AK WiN// ps. Oszukaniec// ps. Wróbel// Zginęli 17. II. 1946 r.”. Może związani byli z oddziałem „Ciąga”? Z oddziału „Młota” bowiem w okolicy Rakolup zabity został przez UB (oddział pozorowany) NN „Dziadek” oraz NN „Jarema”, wywodzący się z nowogródzkiego zgrupowania „Łupaszki”, ale w grudniu 1946 r.

* * *

W 2001 r. jeszcze Zarząd Inspektoratu planował umieszczenie na elewacji budynku Sądu Rejonowego w Hrubieszowie marmurowej płyty pamiątkowej proj. inż. Jerzego Siczka, właściciela chełmskiej Firmy Kam. Bud-Siczek z następującą inskrypcją: „W tym miejscu// 28 maja 1946 r. połączone oddziały// partyzanckie [m.in. oddział „Młota”] dowodzone przez Władysława// Dąbrowskiego ps. „Azja” rozbiły Pow. Urząd// Bezpieczeństwa i uwolniły 50 więzionych// żołnierzy AK-

WiN. *Hrubieszów 2002 r. Żołnierze Polskiego// Państwa Podziemnego*". Jej odsłonięcie planowano na 1 IX 2002 r. Zarząd Inspektoratu wystosował w tej sprawie 9 III tr. pismo do Prezesa wspomnianej instytucji Krzysztofa Kusza, lecz otrzymał

odeń odpowiedź negatywną – z powołaniem się tegoż na stosowne rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości ze schyłkowego okresu ... PRL.